

Conca Salina

COMARQUES:	Bages, Berguedà i Solsonès	
SUPERFÍCIE:	25.813 ha	
MUNICIPIS:	Aquesta unitat compren parcialment els paisatge d'atenció especial dels «Mosaics agroforestals del Berguedà i el Solsonès» i de les «Colònies industrials i les fàbriques de riu del Llobregat i del Ter».	

figura 8.1 Pins, runams i la silueta de Montserrat són una de les característiques bàsiques del paisatge de la Conca Salina.

Trets distintius

- Paisatge de muntanya mitjana organitzat per l'interfluvi entre el Cardener i el Llobregat
- Zona de replans i turons on destaquen, en certs punts pel color blanc, els runams salins (de les mines de sal sòdica i potàssica)
- Nuclis de població compactes disposats seguint els rius Cardener (Súria i Cardona) i Llobregat (Sallent i Balsareny), amb una densitat de població i oferta de serveis similar
- Fora dels eixos de comunicació que ressegueixen els rius, destaca la importància de la població dispersa, que viu en masos, llogarrets o pobles petits enmig d'un paisatge agroforestal.
- El paisatge es percep aspre pel domini visual de runams salins, de cims desarborats on s'enlairen castells i de boscos en procés de recuperació després d'incendis.

- Xarxes viàries adaptades al relleu que segueixen, en general, les valls dels rius (C-16 i C-55), i d'altres, encara més sinuoses, que creuen els paisatges agroforestals (B-423 i BP-4313).
- Trets històrics ben visibles: ponts, castells (Cardona, Balsareny, Sallent...), murs de pedra seca, antigues fàbriques tèxtils i el patrimoni industrial de la mineria salina.
- La singularitat geomorfològica de la muntanya de sal de Cardona.

Figura 8.2 Conreus de secà i boscos formen mosaic a la Conca Salina. Balsareny.

Figura 8.3 Llobregat, edificis fabrils amb altes xemeneies i ponts son una constant a la Conca Salina. Sallent.

Figura 8.4 El nucli de Súria, situat resseguint el curs del riu Cardener.

Figura 8.5 El sector allunyat dels rius es caracteritza per un paisatge agroforestal esquitxat de masos i altres construccions de caràcter rural..

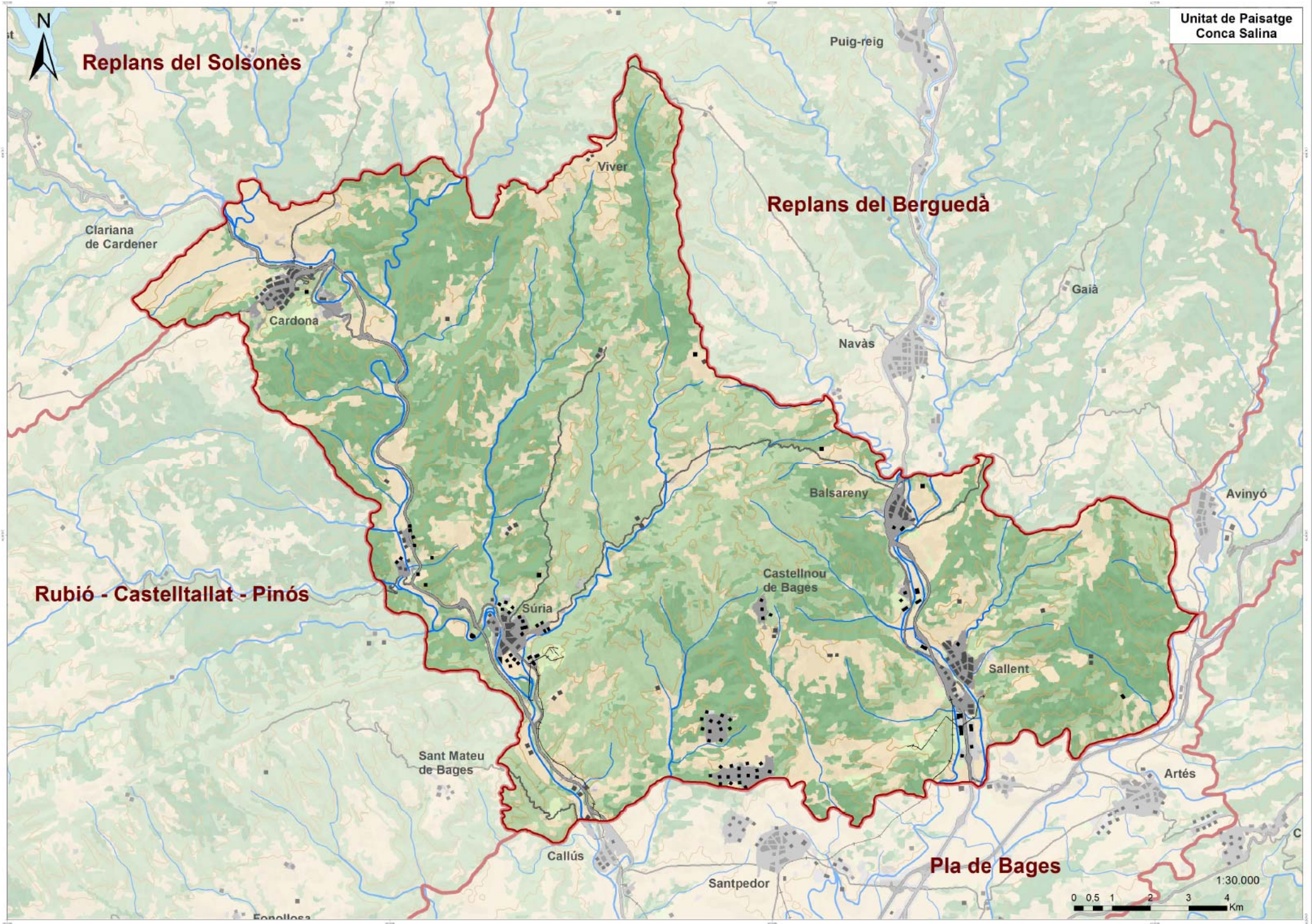

Replans del Solsonès

Replans del Berguedà

Rubió - Castelltallat - Pinós

Pla de Bages

Elements naturals que constitueixen el paisatge

La Conca Salina ocupa l'àrea d'explotació dels dipòsits salins de l'anomenada conca potàssica catalana, centrats principalment a Súria, Cardona, Balsareny i Sallent. Tot i aquesta delimitació, cal contextualitzar la conca en un àmbit més ampli ja que forma part del conjunt de materials evaporítics dipositats a la Conca de l'Ebre durant l'Eocè superior, que en sentit geològic ocupava un solc que s'estenia de Navarra al N de Manresa, on presentava com a màxim uns 40 km d'amplada. Es tractava d'una conca interior triangular envoltada per relleus en fase de formació: Pirineus al Nord, Catalànids a l'Est i serralada Ibèrica al Sud, amb connexions temporals a mar obert i que recollia els materials d'erosió dels relleus circumdants. A l'Eocè, els sediments reblliran la conca a l'hora que es desconnectarà del mar obert (conca endorreica), evaporant-se gradualment el mar interior amb la conseqüent concentració i precipitació de sals.

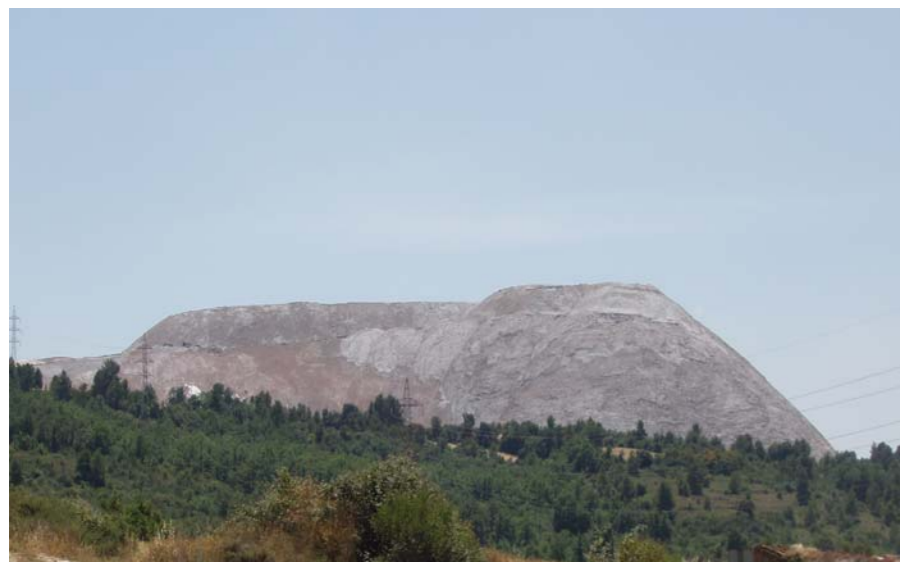

Figura 8.6 Els importants runams superficials posen de manifest els enormes dipòsits salins del subsòl. Sallent.

Les sals potàssiques es dipositaren en dues subconques principals, Navarra i la Catalunya Central per ser posteriorment cobertes pels materials sedimentaris al·luvials continentals, quedant ocultes sota potents capes, alhora que els moviments orogènics tectonitzaven, plegaven i encavalcaven els dipòsits de sal produint acumulacions en nuclis de plecs anticlinals desenganxats dels estrats inferiors. La capacitat de les sals de fluir provocà que s'acumulesin grans masses, preferentment als nuclis dels plecs, podent inclús ascendir a la superfície donada la seva baixa densitat. Aquest moviment ascendent de la sal, halocinesi, acabà formant domos salines, o diapirs quan la sal arribà a perforar les capes superior. Els anticlinals del Guix, de Súria i de Cardona en són exemples.

Figura 8.7 «Dames coiffées» o pilars coronats, originats per l'acció de l'erosió sobre materials geològics poc coherents i molt heteromètrics. Balsareny.

L'explotació d'aquestes sals potàssiques, iniciades a Súria l'any 1925, implica la separació de la potassa del material de rebuig (clorur de sodi) que, a partir de 1960, serà abocat a l'exterior en enormes acumulacions, els runams salins o *escombreres*, ben visibles en diverses localitats de la Conca Salina. A la conca del Cardener trobem dos runams a Cardona (el nou, en explotació, i el vell, en dessús) i dos més a Súria (Cabanasses, recobert de terra, i Fusteret o Súria). A la vall del Llobregat queden els runams abandonats de Vilaforns (Balsareny) i Botjosa (Sallent) i el del Cogulló (Sallent), el més gran de tots, on s'hi aboquen diàriament una mitjana de 5.000 tones de residus. En conjunt es calcula que els runams de la Conca Salina acumulen més de 80 milions de tones de residus sobre unes 100 hectàrees, amb un creixement anual de 3 milions de tones.

La formació més característica de la unitat és la muntanya de sal de Cardona, un plec anticlinal que ha evolucionat recentment en diapir, perforant tots els estrats superiors fins aflorar a la superfície. Encara avui en dia la sal segueix pujant lentament a una velocitat d'uns tres cm./any. A més, l'aflorament està sotmès a intensos i ràpids processos d'erosió per les aigües superficials, donant lloc a rasclers de morfologia espectacular i coloracions bigarrades, afloraments que fan del diapir de Cardona un exemple únic a Europa. La carstificació també es manifesta a la muntanya donant lloc a cavitats subterrànies, com el Forat Micó. En conjunt la morfologia superficial té el seu origen en els moviments tectònics pirinencs que donen lloc al plegament i corriment de materials, resultant-ne una successió de sinclinals i anticlinals que

segueixen una direcció SW-NE. Els principals plegaments s'han donat als sectors on es troben les capes salines, de gran plasticitat, originant anticlinals diapírics, amb l'ascensió de materials salins per sobre d'altres materials més densos (Sant Salvador, diapir de Cardona). Als llocs on la deformació ha estat més intensa les estructures anticlinals són complexes i tallades per falles (Migmón, Tordell a Súria, Guix a Sallent), sovint amb desplaçaments importants. Als nuclis anticlinals posats al descobert per l'erosió afloren sediments més antics; sal (Cardona) i guixos (Súria).

Figura 8.8 El Llobregat, amb el seu afluent el Cardener, estructura la conca hidrogràfica de la Conca Salina. Resclosa dels Manresans, inici de la Séquia de Manresa. Balsareny.

La Conca Salina presenta un clima mediterrani continental de muntanya mitjana, amb una notable oscil·lació tèrmica deguda a altes temperatures estivals contraposades a les baixes temperatures de l'hivern (Castellnou de Bages 2003, -4,9°C i 38,6°C, oscil·lació tèrmica 43,5°C). La pluviositat és força escassa, integrant-se la unitat en la Catalunya seca, amb pluges anuals que tot just superen el 600 mm al sud, amb tendència a l'augment vers les contrades septentrionals, presentant dos màxims equinoccials. Amb tot, l'estiu recull el 25-30% de les precipitacions anuals gràcies a fortes tempestes.

La coberta vegetal es troba força adaptada a aquests ambients de tendència continental. Així, la vegetació és força resistent a les temperatures extremes, a les glaçades i als períodes perllongats de sequedat. L'any 1994 un gran incendi, va afectar bona part de la unitat, tot reduint la superfície arbrada en prop de la meitat. En conjunt, la coberta vegetal és de caràcter rústec i poc ufanós. Des del punt de

vista fisonòmic destaquen els colors grisosos i glaucs, així com la verdor apagada dels boscos de pins.

Poc més d'un terç de la unitat es troba ocupat per matolls i arbustos que, generalment, ocupen l'espai afectat pel gran incendi de 1994. La coberta vegetal no acostuma a ser gaire densa i, de fet, presenta força claps de sòl nu, especialment sobre substrat pedregós. Hi abunden les plantes punxoses, com l'argelaga (*Genista scorpius*) o l'argelagó (*Genista hispanica*), així com els matollars d'aromàtiques; hi són freqüents la sajolida (*Satureja montana*), l'espernallac (*Santolina chamaecyparissus*), el timó (*Thymus vulgaris*), la bufalaga (*Thymalaea tinctoria*) i el romaní (*Rosmarinus officinalis*), garric (*Quercus coccifera*). Altres plantes, com ara el llentiscle (*Pistacea lentiscus*), presenten creixements modestos i no gaire ufanosos, sobretot a causa de la forta continentalitat de la contrada. La distribució d'aquestes formacions es fa per tota la unitat. Es poden trobar exemples representatius cap a la carena de Cal Roig i Viladelleva, en terme de Callús, a la serra de la Garrigota, entre Balsareny i Sallent, al serrat de Viranes, en terme de Navàs, o a la carena del Moral, entre Balsareny i Avinyó.

En indrets amb sòls pobres i eixuts, la vegetació es redueix a pradells de teròfits i joncedes. Les plantes més comunes són el fenàs de marge (*Brachypodium phoenicoides*), el llistó (*Brachypodium retusum*) i la

Figura 8.9 Vegetació caducifòlia i perennifòlia es succeeixen a les valls excavades pels rius sobre els materials tous de la Conca Salina.

jonça (*Aphyllantes monspeliensis*). Altres plantes habituals d'aquests ambients són la botja peluda (*Dorycnium hirsutum*), la botja d'escombres (*Dorycnium pentaphyllum*), el panical (*Eryngium campestre*) i *Cephalaria leucantha*.

Des d'un punt de vista potencial, la major part de la unitat es correspon al territori del carrascar (*Quercetum rotundifoliae*) i, en llocs humits i frescos, a la associació roureda de roure de fulla petita (*Viola willjommii-Quercetum faginae*). Tot i així, tant carrasques com roures són extremadament estranys, i la seva presència resulta totalment puntual. La pràctica totalitat del territori que naturalment correspondria a aquestes comunitats, es troba ocupat per extenses pinedes de pinassa (*Pinus nigra*). Per norma general no es considera que aquestes formacions tinguin caràcter de comunitat vegetal sinó que, més aviat, es corresponen amb pinedes secundàries llargament afavorides per l'acció humana. La tradició acostuma a trobar-ne l'origen més proper en l'abandonament que patiren els camps de conreu després de la fil-loxera. En el sotabosc dels boscos de pinassa es poden trobar peus de carrasca i de roure de fulla petita, així com individus aïllats de càdec (*Juniperus oxycedrus*) que, en el conjunt de la unitat, poden considerar-se força habituals. La distribució d'aquests boscos es fa per tota la unitat. Se'n poden trobar bons exemples cap a la serra de Castelladral, el Bosc d'Argençola i Castellnou de Bages, entre moltes altres localitats.

A causa de la salinitat d'algunes ribes fluvials, com el riu Salat o trams del Llobregat i el Cardener, és fàcil trobar exemples de flora adaptada als pH baixos i a la presència de sals al sòl. Alguns exemples d'aquesta mena són el cascall marí (*Glacium flavum*) i la barrella (*Salsola kali*), entre d'altres. En aquells indrets on la salinitat del sòl no és excessivament acusada i la presència d'aigua assegura un grau d'humitat important, les plantacions de ribera es fan de manera pregona, amb àlbers (*Populus alba*) i els pollancre (*Populus nigra*).

En relació amb els mamífers, hi són presents el senglar (*Sus scrofa*) i la guineu (*Vulpes vulpes*). A les zones obertes s'hi troba la perdiu (*Alectoris rufa*) i el conill (*Oryctolagus cuniculus*), i a les boscoses l'esquirol (*Sciurus vulgaris*). A les aigües del Cardener i del Llobregat es pot trobar el barb (*Barbus bocagei*), la carpa (*Cyprinus carpio*) i el peix gat (*Ameiurus melas*). Entre els ocells és interessant notar la presència d'aus d'aiguamoll, com el bernat pescaire (*Ardea cinerea*), fàcils de veure cap a la Corbatella i el pla de Reguant.

Figura 8.10 La vegetació natural queda confinada als llocs no ocupats antròpicament, vessants i carenes, mentre el pla és ocupat per l'activitat humana.

Evolució històrica del paisatge

Els jaciments més antics localitzats a la Conca Salina pertanyen al Paleolític Superior i se situen a la Gravera de Cal Viscola (Balsareny). Habitualment els establiments humans es situaren prop de cursos fluvials, però ni per nombre ni per tecnologia, aquests deixaran empremta al paisatge, ja que amb prou feines es localitzen assentaments allà on l'impacte de la seva presència fou sens dubte major. Alzines i pins cobrien la quasi totalitat de la unitat, i els boscos de ribera els voltants dels cursos fluvials.

Amb la revolució neolítica la Conca Salina rebé un impuls demogràfic atès el salt quantitatiu dels vestigis localitzats, especialment sepulcres de fossa i monuments megalítics. Es pressuposa que la zona més habitada fou al voltant del castell de Cardona, ubicació que a partir d'aquell moment no deixà d'atraure l'interès de totes les societats; recentment un nou jaciment al turó de Sant Onofre (Vall Salina), si cap el més important, mostra una seqüència ininterrompuda des del Neolític fins al Baix Imperi Romà. La preferència per aquest indret fou motivada per l'existència del Salí, apte per els primers pobladors i generà més endavant el comerç de la sal. Possiblement d'aquestes dates arrenca la desforestació dels vessants de la muntanya del Castell.

Del Neolític, daten 9 jaciments a Cardona, força aglutinats a l'entorn del Castell, a més del menhir de Cardona, el dolmen de Torre Roqueta,

Figura 8.11 El poblat ibèric del Cogulló, el més important de les Comarques Centrals. Sallent.

el Salí i el Palà de Coma. L'altre indret de concentració és Súria, destacant l'àrea del Samuntà, que encara avui ofereix una clapa conreada voltada de densos boscos que possiblement, encara que més reduïda, vingui del Neolític. Altres jaciments suriencs relacionats amb el Cardener són Can Sibil·la de la Roca i Torrent del Bògit, que alhora de l'aigua disposaven de terres de conreu. A Navàs aparegueren restes al Passeig Vall i al Mujal. El domini del paisatge natural era aclaparador, els boscos dominaven l'entorn i difícilment existien xaragalls o *badlands* ja que segurament vivien un òptim climàtic, sense gaire erosió, els rius encara no havien realitzat l'encaixament.

Figura 8.12 El castell de Cardona, que també allotja el Parador Nacional de Cardona, domina la vila i la vall del Cardener. Fou aixecat per primera vegada el 880 per Guifré el Pelós.

La primera manifestació important de poblament va ser la formada pels poblats ibèrics, coetanis amb l'època del metall. Cal remarcar el Cogulló (Sallent), que autors consideren el primer assentament civilitzat de les Comarques Centrals: s'hi disposaven cases, carrers, muralles, torres de defensa i forns constituint la primera «ciutat» de la Conca Salina, exercint de nucli central respecte altres assentaments més petits. Possiblement fou capital de la tribu dels lacetans i va subsistir fins ben entrada la romanització. De l'edat del Bronze és també un important assentament al Castell de Cardona i un altre a la plaça de Santa Eulàlia (Cardona), donant idea de continuïtat ininterrompuda en l'habitació de la zona i de la llarga pervivència dels paisatges rurals als voltants de Cardona. Altres indrets són Pla del Coll (Balsareny), Pinedes (Castellfollit del Bages), Balma dels Ossos i Costa Gran (Sallent) i Can Sibil·la de la Roca, Cal Sa, els Tractets i l'Església (Súria). De l'època del Ferro, sense transcendència paisatgística diferenciada del Bronze, s'hi trobaren manifestacions a Avinyó (Viladases), Balsareny (Castellet, Pla de Calaf i Soldevilla), Cardona (Castell, Sant Onofre, Santa Eulàlia), Navàs (Can Vall), Sallent (Castell), Sant Mateu de Bages/Súria (Pas de la Sala) i Súria (Can Sibila de la Roca, Cal Sa, Tractets i el Roser).

Es seguiran força les pautes de localització dels establiments neolítics i es suposa un increment de la superfície conreada bàsicament a partir de l'ampliació de les existents a les valls fluvials, amb l'excepció de l'assentament de les Pinedes, instal·lat en un interfluvi.

Els assentaments romans foren més escassos i degueren coexistir amb els ibers, com ho mostren troballes del Cogulló i de Sant Onofre. Possiblement als romans els interessà més el comerç amb les tribus iberes. Els afloraments de sal sòdica es trobaran documentats en Cató el Censor, Plini el Vell i Aulus Gelli, essent el camí de la Sal una important via romana que abastia Barcino. Altre factor a l'hora de localitzar jaciments és l'encert de les ubicacions. Moltes viles romanes han restat habitades fins l'actualitat, fet que dificulta la recerca. Els

Figura 8.13 El castell de Balsareny, existent a mitja del segle X i documentat el 990. Balsareny.

campes s'han conreat ininterrompudament, restant qualsevol vestigi molt degradat. Cal destacar els jaciments de Sant Onofre i Mas Pinell de les Hortes (Cardona), Can Riols i Sant Cugat del Racó (Navàs) i els Plans de Puigbó (Sallent). L'establiment romà no degué modificar el paisatge heretat dels ibers, potser existí un augment de l'agricultura pressionada per increment d'efectius i l'intercanvi comercial més que per les noves tècniques.

Després dels romans els visigòtics ocuparen el lloc, però el territori va seguir sense mostrar gran població. Hi devia haver explotacions agrícoles, sobretot prop de les principals vies de comunicació i potser Cardona aconseguí aglutinar un nucli demogràfic prou significatiu amb el comerç de la sal.

Els musulmans degueren controlar les poblacions més importants i començaren a fortificar indrets estratègics a mesura que la pressió dels carolingis anava augmentant. Bernat de Cerdanya el 798 aixecà l'actual castell de Cardona i estableix la frontera pel Cardener, significat per aquestes terres una forta despoblació al convertir-se en «terra de ningú». A partir de les revoltes d'Aissó (826-827) el territori serà quasi abandonat, inclosa Cardona que ja era nucli amb tradició urbana. El 880 Guifré el Pilós va reconstruir el Castell de Cardona, donant inici a la reordenació de la població amb la primera carta de poblament de Cardona. Els paisatges rurals cobraran importància i els boscos perdran part dels seus dominis. Als camps s'hi plantava cereal, però també existien vinyes, horts i fruiters, i es coneix l'existència de figueres, avellaners, nesprers o noguers. El bosc era encara molt important en l'economia, tot i que podria mostrar signes de degradació, tal com es

dedueix de la toponímia: alzines, brugueroles, ullastres i grèvols. Les pastures eren importants i l'existència de vinyes i oliveres dona idea d'una ocupació prolongada del territori.

Al segle X gran part de la unitat ja és territori reorganitzat en castells termenats. Cardona s'anà desenvolupant al llarg dels segles XI i XII, el Cardener era aprofitat per molins, s'explotava la sal i s'hi feia mercat. La guàrdia de Súria també es va constituir com a terme de referència. Tota aquesta efervescència es plasmà al territori mitjançant el preromànic i el romànic. El preromànic (segle X) deixà petja amb Sant Pere de Viver i Sant Vicenç d'Aladernet (Balsareny) o el citat castell de Cardona. Excepte aquest, la resta d'edificis es situà a llevant de la unitat, a recer dels musulmans. Al XI pertanyen entre d'altres Santa Maria de Serrateix, Sant Vicenç de Cardona i Sant Miquel de Castelladral. De nou la ubicació es decanta per llevant, excepte a la plaça fortificada de Cardona, tendència que continuà durant tot el romànic. Al segle XII Santa Magdalena de Castelladral i Sant Sadurn del Pla (Avinyó). En el darrer moment del romànic (XIII) s'aixecaren Santa Maria de les Esglésies (Navàs); Sant Salvador del Quer (Súria). El 1339 s'inicià la construcció de la séquia de Manresa per tal de

Figura 8.14 L'ermita de Sant Salvador del Quer, al cim del mateix nom, constitueix un excel·lent mirador sobre Súria. La més antiga fou bastida a finals del segle XII.

captar aigua aixecant-se la resclosa dels Manresans al peu del castell de Balsareny, així com una sèrie de ponts i mines que constitueixen una obra apreciable de l'enginyeria medieval, alhora que també transformà conreus de secà en regadiu.

Figura 8.15 El castell de Sallent, documentat el 1023.

El 1553 Cardona comptava amb 1.030 habitants i Sallent amb 625, la Conca Salina amb poc més de 2.000. El 1600 Pere Gil ja parla de la salinitat general de la Conca, tant al Cardener com al subsòl, així com de les capritxoses formes que pot adoptar la sal. El cens de 1787 triplicarà efectius (6.950), prenent Sallent la capdavanera, seguida de Cardona. És el moment de la màxima expansió dels conreus, la vinya pren força embranzida a la Conca i ocupa terrenys guanyats al bosc de dubtosa qualitat.

La Guerra del Francès marcà un important retrocés del que es va anar recuperant fins el 1860, a partir del qual la població s'estabilitzà fins el 1900. Cardona començà a afegir un paisatge manufacturer al tradicional rural-defensiu.

Entre el 1900 i 1960 es va produir un fort increment demogràfic fruit bàsicament de l'activitat minera, Sallent arribà al màxim històric de la contrada (9.227 hab.) i Cardona arribarà també al seu màxim (7.885 habitants). El fort ritme d'explotació minera impulsaren els paisatges miners, amb els seus runams i salinització, alhora que la necessitat de mà d'obra atreia immigració del sud d'Espanya, fent créixer el nuclis urbans amb una urbanització no gaire controlada.

Cardona va transformar una població agrícola i tèxtil en un poble miner. La seva morfologia adaptada a la topografia va ser trencada per la necessitat d'espai i va obligar a realitzar desmunts i terraplenaments donant a Cardona una fesomia complicada i apareixent les característiques colònies mineres (Aramburu, Arquers, Manuela) que en ocasions han funcionat com a petits poblets al voltant de Cardona. Als 90 es van tancar les mines i la població va patir un fort atur que es va intentar mitigar amb la creació del polígon industrial de la Cort, al

que se li va afegir el de la Plantada que han permès incorporar altres sectors productius (maquinària agrícola, automòbil, etc...). Van ser uns anys de fort deteriorament del paisatge urbà i industrial fins que el sector turístic potenciat pel Castell, el Parador Nacional i Muntanya de Sal i el Parc Cultural de la Muntanya de Sal revalorà de retruc el nucli antic.

Sallent, el paisatge urbà de més entitat, passada la guerra carlina va enderrocar les muralles i instal·lar fàbriques i rescloses a la vora del riu, afavorida pel pas de la carretera i el ferrocarril, motivant una primera expansió en forma de raval allargat a l'altre banda del Llobregat. A partir del 1931 amb l'explotació minera, coneix una nova expansió que significà una gran transformació pel paisatge i per la població, tradicionalment agrària i industrial i que havia evolucionat de la draperia a l'especialització cotonera de filats i teixits. Les instal·lacions es situen al sud del municipi on també s'ubicà la colònia minera de les Mines, a la Botjosa. A partir dels 60 s'inicià una davallada demogràfica amb la pèrdua de pes de l'activitat minera, fins arribar a situar el sector serveis per davant de l'industrial i on l'agricultura i la ramaderia representen poc més d'1%. A les rodalies de la vila cal afegir el darrers anys l'establiment de polígons industrials, fet comú als principals municipis de la unitat.

El poble vell de Súria, esglaonat als vessants del Cardener i dominat pel castell conserva el paisatge de petita vila medieval, però amb l'aparició de les primeres indústries i especialment als anys 20 amb

Figura 8.16 La vida a la Conca Salina està estretament enllaçada amb la mineria de la potassa. Colònia minera i runam a Sallent.

l'explotació minera i el posterior allau immigratori, es desenvolupà una transformació urbana que generà un poble nou amb un paisatge urbà totalment diferenciat del poble vell. A partir de 1975 la vila entrà en retrocés demogràfic, que intentà aturar la implantació de polígons

industrials (Cal Jover, Abadal i la Pobla). Al Cardener i vora la riera de Tordell es manté un sector de paisatge d'hortes molt fragmentat.

Balsareny també es formà a l'ombra d'un castell, tancat per muralles fins el s. XIX. La seva expansió moderna els anys 50-60 al llarg de la carretera Manresa-Berga com a màxim exponent del creixement de l'explotació minera, que amb les seves instal·lacions va canviar el paisatge dels voltants de Vilafruns, com anys enrere la industrialització ho havia fet amb la llera del Llobregat (colònia Soldevila, el Molí, Vilafruns, la Rabeia). Posteriorment la crisi tèxtil els feu perdre habitants i pes industrial, apareixent a partir dels 90 els polígons industrials (la Coromina, Sasdi-les Mallolles) en la morfologia urbano-industrial del poble.

Figura 8.17 El poblament dispers continua essent important a la Conca Salina. Masia la Garriga, Súria.

En conjunt, els pobles de la Conca Salina, que el 1960 aplegava el 22% de la població bagenca, han perdut població fins arribar al mínim actual fruit de la crisi minera i tèxtil. La pagesia també està en retrocés des de l'entrada de la fil·loxera, quan la vinya era quasi un monocultiu que dominava el paisatge rural, moment a partir del qual el bosc de pi blanc i les pastures recuperaren el territori on els ceps foren arrancats.

Paisatge actual i les seves dinàmiques

La Conca Salina presenta un paisatge on destaca la concentració humana seguint el curs dels rius Llobregat i Cardener. Aquestes poblacions d'una densitat i extensió similars i envoltades d'espais agroforestals són fàcilment identificables gràcies a determinats elements en el seu horitzó, com per exemple la Muntanya de sal de Cardona, o la presència de castells en els turons, alguns ben conservats com el de Cardona o el de Balsareny.

Entre els 300 i els 700 metres d'altitud a la part nord, les carreteres s'obren pas entre relleus que alternen turons i replans recoberts de vegetació generalment pinedes (ocupen gairebé un 14% de la unitat), però també alguns alzinars, i rouredes seques a les parts més humides. Els successius incendis que ha patit la zona els darrers anys i que continua sent d'un risc elevat fa que molts vessants s'estiguin recuperant i presentin una vegetació de matollar de romaní i altres aromàtiques (30%) en els que comencen a créixer alguns plançons d'alzines i roures que a la llarga podrien recuperar l'alzinar i roureda seca, vegetació potencial de la zona. Tradicionalment un percentatge del territori important està dedicat al bosc i pastures.

Figura 8.18 La Fabrica Vella de Sallent, una de les tèxtils més importants de les Comarques Centrals, destruïda per un incendi el 2006 després de mes de 20 anys d'abandó.

Figura 8.19 Noves vivendes contrasten amb paisatges nascuts les primeres dècades del segle XX. Sallent.

Quan deixem les vies transitades i ens endinsem per la xarxa viària local es descobreix un paisatge agrari d'estructura feudal, molt tradicional i sobri que fa d'enllaç entre els cultius mediterranis (som al límit de l'olivera, ametllers i vinya) i els de muntanya. Cases pairals grans, algunes amb esglesioles romàniques es distingeixen en els replans i turons, ja que com tota la Catalunya central, la zona és benedictina i romànica. Qualsevol carretera secundària ens mostrarà capelles, ponts romànics, torres de vigilància, edificacions medievals que clapegen de forma natural aquesta unitat. La majoria dels masos estan habitats i s'hi manté l'activitat agrícola. El cultiu per excel·lència són els cereals i antigament la vinya. Els cultius de secà suposen un notable 42,61% del territori. Els murs, parets o marges de pedra seca, alguns encara ben conservats, amb arneres inserides, esglaonats, amb pedres disposades en vertical i planes o en espina de peix així com barraques de pedra seca de planta quadrada o rodona es troben escampats per tota la unitat com a vestigis d'aquesta activitat.

El paisatge agrícola, a remolc d'una mecanització plenament expandida durant la segona meitat del segle XX, s'ha adaptat amb una explotació de les planes i dels millors terrenys de conreu. Per altra banda hi ha hagut un abandonament de les feixes i costers que precisaven de més mà d'obra per al seu manteniment. Cal pensar que es mantindrà l'horta que encercla alguns dels nuclis així com la gran quantitat de masies disperses pel territori. Com ja s'ha dit, els conreus més estesos són els dels cereals, on es centra la major producció agrícola de la unitat, allunyats dels nuclis, aquests conreus s'han vist afavorits per les millores tecnològiques en el condicionament de terrenys i el

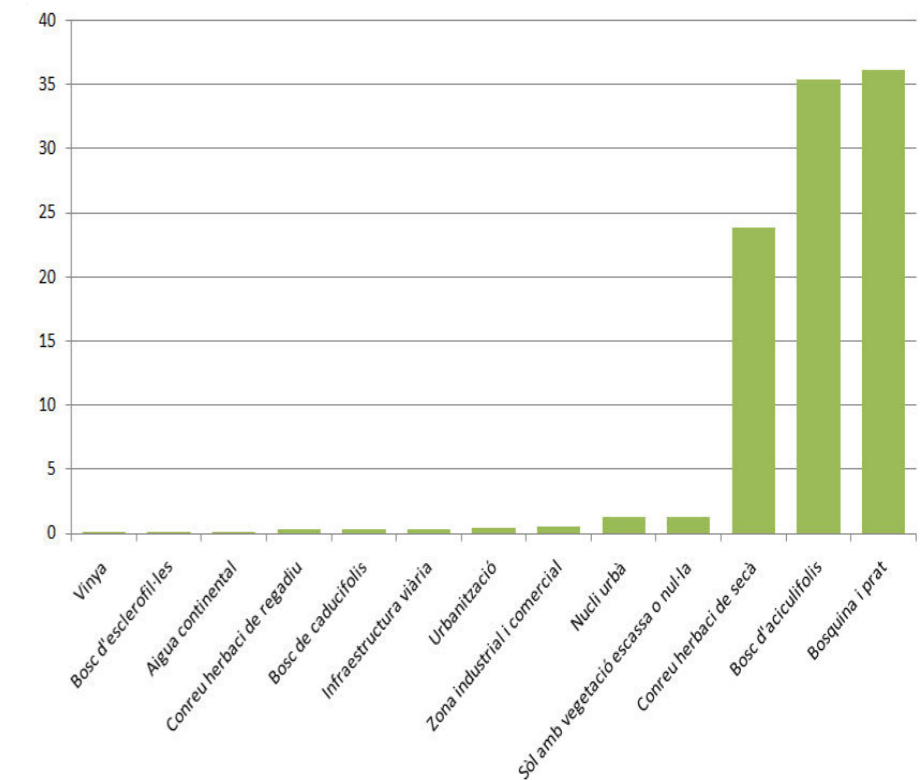
transports dels productes. La seva evolució, tot i estar lligada a les circumstàncies del mercat, passa pel seu manteniment i les millores en les infraestructures.

També la universalització dels mitjans de transport ha possibilitat l'explotació del camp sense una presència permanent de la pagesia, que ha comportat l'abandonament de masos i cases o la seva transformació en segones residències o centres d'esbarjo i oci. El turisme rural és una nova font d'ingressos en aquesta unitat.

El sector ramader ha mostrat un augment significatiu a la unitat. L'augment en els darrers anys de granges de porcí i vacum suposen una forta inversió en el sector i una aposta de futur per la pervivència i evolució del sector primari. La recent recuperada presència del bestiar pasturant torna a donar una estampa rural més tradicional que, lluny de retrocedir, sembla gaudir d'una nova empenta.

Pel que fa a la xarxa viària, s'han de destacar dos eixos principals: el de l'autovia C-16 que ressegueix el Llobregat i segueix cap a la Cerdanya, i el de la C-55 que connecta amb la ciutat de Solsona resseguint el Cardener. Aquestes dues vies, densament transitades, s'han convertit en focus d'atracció per la instal·lació de polígons industrials, logístics i comercials així com el creixement d'alguns nuclis localitzats a prop seu. Juntament amb aquests dos eixos destacables, la unitat presenta una xarxa de carreteres secundàries que corren per valls i replans, intentant sortejar un relleu complicat.

Els colors dominants al conjunt de nuclis urbans són els colors terrossos i vermellosos provinents dels teulats perfectament adaptats a la dualitat cromàtica de la unitat: verds foscos mediterranis i marrons i ocres dels camps quan són nus de conreus. La morfologia urbana és dominada per les construccions dels anys 60 i 70, de poca alçaria i façanes revocades, algunes pintades de colors clars. A les colònies mineres són típiques les façanes blanques, potser com a reminiscència del lloc d'origen dels seus habitants.

Gràfica 8.1 Usos del sòl. Font: elaboració pròpia a partir de la cartografia d'usos i cobertes del sòl de l'ICGC.

Figura 8.20 El sector primari és encara força present a la Conca Salina. Conreus herbacis prop de Cardona.

La situació dels nuclis urbans vora un dels dos rius que travessen la unitat ha fet que la indústria del tèxtil a partir del XIX fos important tot i la seva davallada, encara avui es poden veure antigues fàbriques i colònies fabrils distribuïdes al llarg dels rius on s'hi varen construir rescloses i canals per a proporcionar energia per a la indústria. L'evolució d'aquesta indústria abandonada fa molts anys passa per la reconversió en espais públics que acullin diferents activitats de caire social, cultural i turístic.

Excepte Cardona que ja presenta una explotació a cel obert de la sal des dels romans, a la resta de poblacions l'explotació de la potassa s'inicià a començaments del s. XX. Actualment Cardona ha reconverit l'espai miner en espai turístic mentre Súria, Balsareny i Sallent continuen l'explotació minera.

L'explotació minera marca un tret distintiu respecte les altres unitats. Aquests elements són molt notables per la seva evidència. El primer i més aparent són els runams de les mines, les grans acumulacions en forma de blanques muntanyes artificials que s'han anat acumulant prop de les mines creen un fort impacte visual. Per altra banda també destaquen les torres metàl·liques disseminades pel territori que marquen l'emplaçament de les explotacions mineres, les cintes transportadores del mineral i, finalment, les indústries bàsiques, a peu de mina, que el transformen. Alguns barris o colònies mineres es varen construir al voltant d'aquestes poblacions com la de la Coromina o Els

Arquers a Cardona o la de la Butjosa a Sallent actualment en vies de desaparició. L'existència d'aquestes explotacions també comporta riscos de salinització de sòls i aigües. Part d'aquests problemes van solucionar-se amb el col·lector de salmorres del Llobregat, però altres són de més difícil solució, com els abocaments de sal que es produeixen a les vores de les cintes transportadores.

Les actuals explotacions de jaciments de sal presenten un futur incert. Tot i mostrar certa activitat, l'exemple de Cardona pot ser prou significatiu per un futur no gaire llunyà. A Cardona es va decidir finalitzar les extraccions i condicionar les mines per convertir aquest espai en un focus d'atracció turística. La situació socioeconòmica marcarà la tendència d'aquesta activitat tan particular i que tant caracteritza la unitat.

A les poblacions i aprofitant l'aigua dels rius hi ha espais importants dedicats a l'horta que proveeix d'hortalisses als vilatans i que dibuixa una heterogeneïtat geomètrica de cultius que fa d'espai de transició entre els nuclis, les instal·lacions industrials i els camps de cereals i boscos més allunyats.

Les principals poblacions de la unitat són força semblants, entre cinc i set mil habitants, es troben a les valls dels rius, principals vies de comunicació. Cal destacar la manca de nuclis mitjans ja que la resta de la població queda molt disseminada en petits nuclis. La morfologia urbana d'aquestes poblacions està lligada a la carretera que segueix també el curs fluvial com a Balsareny, Súria o Sallent o seguint l'estructura més medieval lligada a la presència d'un castell com a Cardona. Algunes edificacions excessivament altes o mal emplaçades trenquen l'*skyline* dels antics nuclis. L'evolució d'aquests nuclis urbans es troba lligada al creixement del sector immobiliari i a la proliferació de polígons industrials i comercials en les proximitats. D'altra banda, la població disseminada pel territori no ha de variar especialment.

Actualment el fet de que les vies de comunicació passin per fora de la població mitjançant variants, així com algunes actuacions enmarcades dintre del Pla de Barris, ha comportat que els nuclis de població millorin i condicionin àrees de passeig i esbarjo lligades al riu que les travessa.

La presència de polígons industrials localitzats fora de les poblacions manté la morfologia tradicional dels espais urbans encara que són molt visibles des de les vies de comunicació doncs en la seves proximitats és on es localitzen. La dinàmica de creixement dels nuclis urbans de la unitat està directament relacionada amb la indústria extractiva lligada a la sal.

No es pot oblidar el sector turístic d'interior. Aquesta unitat presenta prou atractius com per convertir-la en un destí molt interessant. Les mines de sal, especialment la de Cardona, ja presenten aquest caire d'atracció pel turista tot i que pot oferir quelcom més. La indústria del teixit, ja abandonada, pot reconvertir-se en un espai cultural que ofereixi

al visitant informació sobre la seva història i la importància per l'evolució econòmica i social de la contrada.

D'altra banda, la unitat ofereix encara un caire tradicional i rural que pot ser molt atractiu. La conjunció d'hortes, camps de cereals oberts, masses forestals, espais protegits i restes de construccions tradicionals lligades a les tasques agrícoles, han de ser valors a potenciar i oferir a aquest tipus de turisme. Per últim no es pot oblidar la gran quantitat de restes arquitectòniques romàniques disperses pel territori. El seu paper de frontera entre la Catalunya Vella i la Nova es va traduir en tot un seguit de fortaleses, castells, esglésies i ermites disperses per la unitat. Una conservació adequada de les mateixes i una campanya d'informació encertada han de suposar un al·licient i reclam per als visitants.

Expressió artística del paisatge

Dins la sobrietat de conjunt del paisatge de la Conca salina, hi destaquen elements emblemàtics que han concentrat l'expressió artística en el camp de la literatura. La imatge de la ciutat de Cardona i la Muntanya de sal són especialment impactants com s'observa en diversos textos de viatgers i geògrafs que, al llarg dels temps, han destacat la situació geogràfica de la ciutat i el valor geològic del seu substrat. Alexandre Laborde al 1808 s'admirava de la bellesa de la muntanya de sal:

«Res no es pot comparar amb l'espectacle de la muntanya de Cardona a la sortida del sol; a més a més dels bonics perfils que presenta, sembla aixecar-se per sobre del riu com una muntanya de pedres precioses, o com una unió de colors brillants, produïts per la refracció dels raigs del sol a través d'un prisma» (Laborde, 1974).

Al finals del segle XIX, Pau Piferrer i Francesc Pi i Margall, descriuen l'urbanisme i l'estètica de la ciutat de Cardona, destacant el seu valor artístic:

«Ocupa Cardona el lomo de una sierra por cuyas rápidas vertientes bajan sus quinientas casas hasta el pie de una muralla coronada de almenas y flanqueada de torreones, que va a reunirse en una cumbre con las del castillo. Defiéndela, además de sus fortificaciones, su elevación sobre todas las alturas del contorno, sus profundos despeñaderos, y en muchas partes el río que pasa junto a la sierra bajo un puente moderno y otro antiguo...Contiene dentro de sus muros» (Piferrer, Pi, 1884)

El geògraf Pau Vila, amb la seva narrativa concisa explica la situació estratègica de la vila en relació amb l'explotació del «tresor salí»:

«El fenomen de l'enfonsada de la volta tectònica deixà a banda i banda de la depressió o vall que en resultà, es la estrats laterals convergents

del plegament; estrats rocosos enlairats en l'espai, testimonis muts de l'ensorrada geològica. Després del mes alterós i enasprat d'ambdós costats, el del costat nord, tallat arran pel Cardener, hom domina les salines i atalaia tots els camins que hi fan cap; els quals, de més a més, eren rutes intercomarcals importants: de l'Alta Segarra al Berguedà, del Solsonès al Bages. Altrament, la canal del riu que mena

Figura 8.21 Súria de Jaume Adam, 2006.

de la muntanya solsonina fins a Montserrat i la terra baixa resta, com a via de pas, interceptada per aquest esperó muntanyós; qui volia passar havia d'enfilarse, i creuar-lo per un collet entallat en els estrats, dissimulat avui pel caseriu de la vila» (Vila, 1963).

Altres textos són clarament poètics en lloança al paisatge de Cardona i les meravelles del Salí, per exemple poema que Josep Falp i Plana «Lo geni català» va escriure al 1906

«En los rebllèchs d'aquella rica serra
atorrentada el riu, la sal s'hi entera
en bròchs de tal fondaria que no s'acaben may.

Los pous y contrapous ahont barrina
lo salinayre, en mòstren pla la mina,
y'l picòt que allí dintre retintina
trencar geleres sèmbra d'abims que fan esglay.

Vetllant aquèix tresòr s'alça Cardona,
que la montanya del Salí corona
pels murs que la cenyèixen unida al seu castell,
y ab sos hòrts veùla'l metge allà en l'altura,
còm mare que ix a rèbrel ab ternura
ensemps que per la Cinta sa futura
li apar que'l Salí brille còm nupcial mantell»
(Falp, 1980)

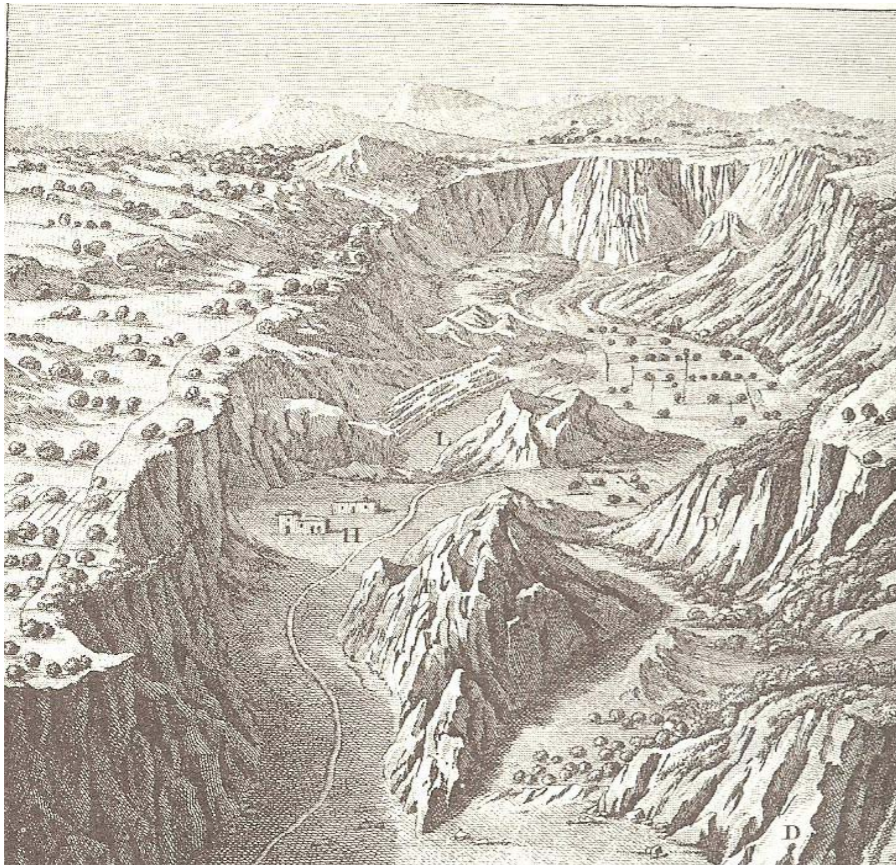

Figura 8.22 Il·lustració d'Alexandre Laborde a *Viatge pintoresc i històric de 1808*.

Igualment escriu sobre Cardona i la Muntanya de Sal, Hermentera Fàbrega:

Si té anys eixa vila
el seu cor en té molts més,
doncs és la sal aigua
que ha anat regant un esqueix.

Aquest esqueix és Cardona,
poc a poc s'ha anat formant,
i aquest cor que l'enamora,
és la Muntanya de Sal.

La sal ha creuat fronteres,
ha mostrat les meravelles
del tresor més exquisit;
i, fonent-se en el paisatge,
ara sembla un bell mirtge,
distal·lí».
(Fàbrega, 1992)

El paisatge de Cardona ha estat també escenari novelesc. Llorenç Capdevila, autor d'una tipologia de novel·les situades a la Baixa Edat Mitjana, hi situa part de l'acció a *O rei o res!*:

«Davant seu, a més, al fons de la vila emmurallada, s'aixecava un turó cònic, gairebé punxegut, coronat per una formidable construcció de pedra de la qual sobresortien tres edificacions: en un extrem, l'església de la canònica de Sant Vicenç, esvelta i oferint al nouvingut la imatge gairebé impúdica de l'absis central i d'una de les absidioles laterals, així com del cimborri polièdric que cobria una cúpula invisible des de l'exterior; a l'altre extrem, l'elevada torre mestra, de planta circular i més de quinze canes d'altura des de la qual el guaita segurament ja havia donat avis de l'arribada de forasters pel camí de Calaf, i entre l'església i la torre, una gran estructura de formes poc definides en la qual costava destriar el palau del comte de les dependències dels canonges». (Capdevila, 2003)

A la unitat de la Conca Salina, els castells són importants elements configuradors del paisatge. Sovint aquestes construccions pel seu valor històric i arquitectònic esdevenen símbols identitaris de les poblacions. En un bell poema del bisbe Pere Casaldàliga, el *Castell de Balsareny*, la seva vila natal, és evocat com eix de records, sensacions i religiositat:

«Castell del meu record; bressol i via
de més alts horitzons.
Roca pairal dels meus neguits...: un dia
em tornaràs la cendra i els petons?
Castell de Balsareny,

vora del riu atrafegat
i a mig camí del mar i la frontera!

Arrel de pedra del meu seny;
ermita del delit ja consagrat;
heràldica de lluita i de quimera!

Casal de l'esperit, fogall de casa,
muntanya dels meus ulls i dels meus peus;
merlets tallats per l'ala i per l'espasa:
merlets, muntanya i horitzons tan meus!

Oh, si pogués refer-te jo tothora,
construint-me en castell de pedra i vol:
terreny i alçat alhora,
paraula i vida al sol,
home dels homes i de Déu, fidel;
ala i rocam en feina redemptora;
fita pels caminants, resposta al cel!»
(Casaldàliga, 1971)

També en les representacions visuals del paisatge de la Conca Salina, les imatges de les poblacions tenen especial rellevància en l'obra dels artistes que s'hi han inspirat. Els vells edificis i carrerons, les siluetes dels castells, els marges de riu, amb fàbriques i hortalis són motius freqüents en molts quadres.

Figura 8.23 «Racons de Cardona», aquarel·la de Joan López.

Valors en el paisatge

Dins del llistat dels principals **valors naturals i ecològics** de la Conca Salina existeixen tres zones humides de certa importància, particularment si ens situem en el context de la Catalunya central. La primera és el pla de Reguant, una plana al·luvial situada a la llera del Cardener on el nivell freàtic és molt proper a la superfície del sòl. Aquest fet ha propiciat l'aparició d'un bosc de ribera ben ufanós, majorment constituït per peus d'àlber, però on també s'hi poden comptar verns, pollancre, oms, salzes i tamarius. La contrada destaca per ser refugi i àrea de nidificació de nombroses aus, com ara l'oriol i el rossinyol, així com alguns anàtids i ardeïds. Per altra banda, també cal esmentar l'embassament d'Argençola, a Castellnou del Bages, una antiga resclosa reblerta i poblada per un espèc canyissar, que també aconsegueix importants funcions ambientals. En darrer lloc cal esmentar la plana al·luvial de la Corbatera, que estén una petita porció de la seva superfície cap a la Conca salina.

La resclosa de la séquia de Manresa, tot i que no apareix recollida en el catàleg de zones humides de la Generalitat, també té certa importància ecològica. Malgrat que el volum d'aigües estancades és fluctuant (segons les necessitats de la séquia), la resclosa afavoreix l'aparició d'un petit bosc de ribera i d'un petit canyissar. A la contrada també s'hi ha observat l'àguila pescadora. Del conjunt en sobresurt especialment el valor social, ja que la resclosa és punt de trobada de famílies, excursionistes i pescadors.

Els valors ecològics de la unitat també es fan palesos en el Salí de Cardona. La «muntanya de sal», com també se la coneix, és un diapi salí d'uns dos milions d'anys d'antiguitat, conforma la part superior d'un anticlinal de material evaporític i, tant des del punt de vista geològic com geomorfològic, és d'un interès i una singularitat màxims. Les dimensions del salí de Cardona, les formes erosives de la seva superfície, les galeries obertes al seu interior i la llarga tradició minera que ha generat, obliguen al seu reconeixement i catalogació per part de l'administració pública. De fet, la muntanya de sal de Cardona conforma la Geozona 217, i també es troba emparat pel PEIN de la Generalitat de Catalunya. De la mateixa manera cal fer referència a l'anticlinal de Migmón i al retroencavalcament de Tordell, que també tenen una vàlua geològica remarcable i són bons exemples de la tectònica alpina i dels processos de mineralització en conques sedimentàries.

En aquest sentit geològic, i lligat també al propi fet cultural, destaca el vincle identitari que s'estableix amb les mines. Especialment aquelles que han fet establir comunitats senceres i que han determinat la morfologia de molts paisatges locals. Com s'ha dit en altres apartats, les zones mineres més importants són a la Conca Salina, amb Sallent, Súria o Balsareny, i a les Capçaleres del Llobregat les mines de carbó de Cercs, Fígols i Vallcebre.

En el seu conjunt, la unitat presenta un cromatisme discontinu, amb dominància de colors sobris dels materials geològics amb trencaments visuals impactants a causa dels afloraments dels runams salins. Aquesta imatge esdevé més predominant en tant que les vies de circulació més importants travessen la unitat seguint els rius Cardener i Llobregat on es situen els principals nuclis de població i on s'ha concentrat tradicionalment l'activitat industrial. Tot i aquesta primera aproximació visual de conjunt, la unitat té uns **valors estètics** rellevants que es concentren als punts enlairats de les poblacions sovint culminats per castells, fent evident l'interès patrimonial del recorregut i convidant a l'aturada i al descobriment de les viles històriques i dels seus monuments emblemàtics.

També a les vores del riu es concentren elements representatius del valuós patrimoni industrial que conté la unitat i també destaca la presència d'hortes urbanes a nuclis com Súria. És un paisatge que cal saber «llegir» en el seu conjunt per a poder-lo gaudir dins la seva fragmentació i sobrietat aparent, ja que és especialment explicatiu de l'evolució històrica i la seva dinàmica territorial.

Figura 8.24 Murs de pedra seca a prop de Balsareny.

A banda del paisatge «aparador» que el visitant percep de pas per les grans vies de comunicació, a la unitat hi ha espais a destacar que a més dels seu valor geològic, ecològic i natural, són estèticament rellevants com, els ecosistemes de les zones humides o els boscos de ribera, i sobretot la bellesa sorprenen de les formes i colors de la Muntanya salina. També en el indrets rurals, el mosaic de conreus i boscos i el patró de poblament disseminat amb poblets com Serrateix i abundància de construccions de pedra seca, ofereix una estètica rural a preservar. Igualment cal destacar les panoràmiques que s'albiren

des dels miradors que es troben a la unitat i que ofereixen imatges més globals de la unitat i dels seus límits.

Els **valors històrics** a la Conca Salina, es concentren d'antuvi en les poblacions de primer ordre que hi ha a la unitat i que són més similars pel que fa a la seva extensió i importància patrimonial: Cardona, Balsareny, Súria i Sallent.

La Carta de Poblament de la ciutat de Cardona, que es conserva a l'arxiu històric de la vila és un interessant document per si mateix, i significa un valor patrimonial rellevant de la ciutat. El castell de Cardona, principal valor patrimonial de la vila, va ser el darrer reducte de la resistència contra les tropes de Felip V, que després de la ocupació va ser convertit en una caserna militar i la vila mantingué una discreta activitat artesana i agropecuària, complementària a l'explotació salina. La restauració i reconversió del castell en Parador Turístic va afavorir la revaloració del monument, com una de les fortaleses medievals més importants de Catalunya, i que per la seva situació, dalt el turó, dominant la vall salina i del Cardener ofereix una imatge impressionant. Construït l'any 886, conté elements d'estil romànic destacant la torre Minyona i la col·legiata romànica de Sant Vicenç.

El nucli de la població de Cardona s'origina al voltant dels actuals carrers major i Escassany amb la plaça del mercat com a centre i l'església de Sant Miquel, d'estil gòtic (XIII-XIV), on s'hi venera la imatge de la Verge del Patrocini.

Cardona conserva diversos elements de la seva etapa medieval com el portal de Graells del segle XIV, que és l'únic dels tres portals majors

Figura 8.25 L'església de Sant Pere de Serraïma, a Sallent, segle XI.

8.26 El monestir de Santa Maria de Serrateix, a la capçalera de la riera d'Hortons, esmentat per primera vegada el 941. Viver i Serrateix.

conservats de la muralla i que era una de les principals entrades a la vila, l'església de santa Eulàlia i el mai acabat Pont del Diable (XIV) a les rodalies de la vila.

A Súria, també trobem els orígens del nucli urbà, situat a redós del castell, al final de l'època medieval. Als segles XVII i XVIII es convertí en una autèntica vila fortificada enlairada i dominant la ruta de la sal pel Cardener. Actualment podem distingir el nucli històric en un conjunt de cases i carrerons estrets i porxadades que s'apinyen dins del recinte emmurallat, així com el castell situat a la part més alta del tossal que domina el riu. El castell conserva la torre de l'homenatge (XII). Posteriorment es transformà en un castell-residència dels Cardona (XIV-XV). Actualment es pot visitar i està habilitat com a Centre d'Interpretació. El poble vell de Súria és un interessant nucli medieval restaurat amb el castell visitable en el punt més alt amb diversos edificis singulars i la torre circular del fusteret del segle XI.

Prop de Súria hi ha l'antiga ermita romànica de Sant Salvador ara en procés de restauració i l'església romànica de Santa Maria de Cererols.

A Balsareny, el castell destaca, dalt d'un turó, sobre el poble. És una fortificació datada del 923 i constitueix un interessant edifici d'estil gòtic

civil català. Està molt ben conservat i mostra la seva silueta coronada per alts merlets. La construcció es va refer al XIX però conserva elements dels segles XIV i XV. Al costat del castell hi ha la capella romànica de la Mare de Déu del Castell, del segle XII, amb modificacions posteriors. Sota el Castell hi ha la resclosa on comença la séquia de Manresa.

Altres elements de valor patrimonial són l'església de sant Ramon de Sobirana unida a una antiga masia i les ruïnes de l'església de Sant Vicenç d'Aladernet.

Sallent s'aixeca prop d'un congost del Llobregat al voltant del castell i l'església annexa de San Sebastià i Sant Esteve de planta circular. El castell documentat del 995 és una fortificació avui enrunada que encara mostra restes de murs i mitges torres rodones. A prop hi ha altres monuments romànics com Sant Pere i Sant Martí de Serraïma, Sant Miquel de Serrasanç, i la bonica església de Santa Maria de Cornet (XII).

Al nucli antic de Sallent es troba la Casa Gran, notable edifici gòtic, la casa pairal Torres Amat i l'església moderna de Sant Antoni M. Claret.

També es remarcable la Biblioteca Popular del 1918. A Sallent hi ha també l'important poblat ibèric del Cogulló.

A banda del patrimoni arquitectònic de les viles grans, a la unitat cal esmentar altres llocs d'especial interès com el monestir de Santa Maria de Serrateix, que es troba en un tossal i presenta un altiu absis i una ferma torre que li dona un cert aspecte de castell medieval. La panoràmica que s'albira des del lloc i la tranquil·litat donen valor afegit al monestir que conté restes preromànics, l'església romànica (XII-XIII), la torre-campanar defensiva del segle XIV i el claustre neoclàssic.

El castell de Viver, al cim d'una gran roca, és format per una torre rectangular de l'època carolíngia, s'hi han trobat diverses tombes excavades a la roca i forats que es poden relacionar amb construccions de fusta.

Al sud de la unitat, el poble de Castellnou del Bages, es formà al voltant de l'antic castell del que només en resta una torre cilíndrica, i de l'església parroquial de Sant Andreu, edifici romànic bàsicament del segle XI. Altres esglésies romàniques són Santa Margarida de Viladepost i Santa Eulàlia d'Argensola.

El patrimoni citat és una mostra del valor històric de la unitat, i sobretot del seu paper en els orígens i en el repoblament de Catalunya, de lluites, reconquestes i resistències. Arreu hi trobem també elements tradicionals del món rural i sobretot un important patrimoni industrial, ambdós enriqueixen el valor històric de la unitat, i es relacionen amb els seus valors socials.

La industrialització, lligada al creixement demogràfic i la immigració, va potenciar diferents moviments socials, tant de caire reivindicatiu laboral com per la creació d'associacions de caire lúdic i cultural, i que també va tenir ressò en la revitalització de les festes més tradicionals, que de per si constitueixen un **valor social** remarcable.

Les festes més importants són la dels Traginers de Balsareny que se celebra des del 1897 i el Corre Bou de Cardona amb orígens anteriors al 150. També és remarcable l'antiga festa de les Enramades de Sallent que es fa per Corpus. Són importants les fires i els mercats, destacant la fira agrícola i ramadera i la fira de la Llanega, que se celebren a Cardona, per la seva vinculació amb el món rural, i la cultura boletaire tant important a totes les contrades de la unitat.

Els gran nombre de **valors productius** de la unitat rau en la clara transformació socioeconòmica que va experimentar en el seu conjunt la conca salina, i l'empremta que aquesta transformació ha deixat en el territori. La zona, de tradició i rellevància agrícola, va iniciar la seva industrialització, amb el tèxtil i la metal·lúrgia i a principis del segle XX amb la descoberta dels jaciments de sals potàssiques va incorporar l'activitat extractiva. La forta industrialització va canviar la fesomia física,

humana i social de la unitat. El paisatge actual conté els grans valors històrico-socials que es manifesten amb la presència i convivència, d'elements rellevants del patrimoni industrial de les Comarques Centrals, i també elements significatius de les activitats agrícoles, especialment les relacionades amb el conreu de la vinya que va ser cabdal a la zona fins la crisi de la fil·loxera. Tot aquest patrimoni no només té valor històric sinó que és especialment valuós des del punt que explica el creixement demogràfic, la immigració, les formes de vida i l'organització social que van caracteritzar la transformació del paisatge: usos sòl, urbanisme i xarxes viàries.

Com a **patrimoni industrial** destaquen les grans colònies del Cardener (Valls i Palà Vell) i altres colònies tèxtils com les de Rabeia, i Sant Esteve (Soldevila), a Balsareny. També hi ha colònies mineres com la de Vilafruns a Balsareny o els Arquers a Cardona, i conjunts industrials com la Fàbrica Vella a Sallent o la fàbrica Jover a Súria. A Sallent es pot visitar la casa de la família Torres i Amat, i la fàbrica annexa al costat del riu on s'hi instal·là un dels primers telers mecànics que funcionaren a Catalunya.

Altres construccions vinculades a la importància de l'aigua i les comunicacions esdevenen avui elements patrimonials, el naixement de la séquia de Manresa a Balsareny amb l'aqüeducte de Santa Maria o el Pont del Traginers testimoni del pas del carrilet Manresa-Guardiola.

Els **valors religiosos** estan vinculats al patrimoni històric, en tant que la proliferació d'esglésies i ermites ha anat acompanyant el repoblament. També el culte i la religiositat estan vinculats a gairebé totes les festes i tradicions.

L'origen de la festa de les Enramades de Sallent és religiosa i està vinculada amb el pas de la processó del Corpus. Originàriament el cap de setmana abans de la celebració, s'anava al bosc a collir boix per guarnir els carrers de la població.

A Súria la festa major és per sant Cristòfol, patró de la vila, i també es celebra la festa de Sant Sebastià recordant el vot del poble a aquest sant. A Súria l'aplec a la nova ermita de Sant Salvador és molt concorregut.

A Santa Maria de Serrateix, des de fa uns anys, anualment es representa el retaule de Santa Maria i Urbici, fent una escenificació dels mil anys d'història del monestir.

Són diverses les iniciatives ciutadanes (associacions, patronats...) que mantenen i promouen el patrimoni històrico-religiós com elements identitaris i valuosos a preservar.

També els elements religiosos sustenten creences i mites que apareixen en els relats i llegendes. Sobre el pont del Diable a Cardona s'explica com Sant Joan amb l'ajut d'un estol d'àngels va acabar el

pont a la cruïlla de camins on els traginers l'honoraven. També diuen que va ser un dimoni qui va tornar salada l'aigua del mar, volent robar el millor tresor de Cardona: la sal.

A Balsareny s'explica que el senyor de Balsareny va fer un pacte amb el diable per poder acabar el castell i que amb l'ajut de la Mare de Déu va aconseguir deslliurar-se del compromís.

A Cardona durant la guerra de Successió, es va fer una creu amb les bales que l'enemic havia llançat al baluard de San Llorenç sense aconseguir obrir-se pas, i durant la guerra del francès, quan el sabater Murtra els va traïr, van guanyar una batalla fent creure que el castell era ple de soldats, en realitat eren barretines, de totes maneres la victòria es va atribuir als Sants Màrtirs patrons de la ciutat.

Grans figures religioses estan vinculades a la unitat, com Sant Antoni Maria Claret i el bisbe Fèlix Torres Amat que van néixer a Sallent. També cal remarcar la figura del bisbe Pere Casaldàliga i Pla, nascut a Balsareny.

Són moltes les llegendes situades a la zona, relacionades amb elements religiosos, guerres, bandolerisme, etc..., que constitueixen un patrimoni valuós, i que sovint estan vinculades al paisatge natural i a elements arquitectònics rellevants.

A voltant del castell de Cardona s'expliquen històries com la de les gestes dels pretendents de Sibila, senyora del castell. També s'expliquen els amors prohibits de la filla del duc de Cardona i un príncep moro i dels seus fantasmes que encara ronden a l'anomenada «Torre de la minyona».

A Navàs diuen que al pla de les Bruixes de Coll d'en Guineu s'hi feien concentracions de bruixes per celebrar aquellarres i que al lloc on es reunien no hi creixia mai ni un bri d'herba.

A la Conca Salina és coneguda la llegenda del Migmón, símbol de Súria i present al seu escut. La falla del Migmón és la part visible de l'anticlinal que s'allarga fins el Solsonès. El riu Cardener ha excavat tallats que el mostren i concretament a Súria es poden veure els estrats tallats. La formació geològica sembla una bola del món partint-se en dos com diu la llegenda.

Les llegendes vinculades a llocs i monuments, d'alguna manera remarquen el valor paisatgístic de l'indret, que de vegades conté un valor simbòlic afegit en relació amb la identitat dels seus habitants. El castell de Cardona ha esdevingut símbol ja que fou el darrer baluard de les llibertats nacionals durant la guerra del 1714. Altres fets històrics més recents van enriquir el valor històric i simbòlic dels territoris, per exemple, a Castellnou de Bages hi ha enterrat l'últim maqui català Ramon Vila Capdevila conegut com Caracremada.

Figura 8.27 La Séquia de Manresa uneix el valor estètic de l'aigua, el valor històric del seu origen, el valor social com a passeig i el productiu com a rec.

Principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge

Per tal d'accedir o creuar la unitat, la via més transitada és la carretera C-16 o Eix del Llobregat (veure mapa 8.2), que circula de sud a nord remuntant el curs del riu Llobregat. Entra a la unitat per la zona minera de la Botjosa i passa a tocar de les poblacions de Sallent i Balsareny. En aquest curt recorregut es poden observar els runams salins, que formen veritables turons blanquinosos, les indústries que extreuen

Figura 8.28 Nova ermita de Sant Salvador del Quer, aixecada el 1888 al costat de l'antiga. Súria.

grava, les muntanyes cobertes de pins (o matollars si han patit incendis), els camps de conreu i la presència del riu, delatat per la vegetació de ribera. La C-55 o Eix del Cardener és una altra via ràpida de circulació que travessa la unitat de sud a nord-est seguint les ribes del Cardener, provinent del Pla de Bages. Mostra en primer lloc vistes a les explotacions mineres de potassa i els seus runams salins, a la població de Súria i a les serres poblades de pins que s'alineen de nord a sud, com les de Puig de Sanç i Castelladral. La via també passa a prop d'assentaments testimoni de l'activitat industrial, com la colònia Valls, el Palà de Torroella i la Coromina. Continua per Cardona al peu del seu castell i passada la ciutat creua un paisatge en mosaic de camps de conreu per entrar al Solsonès.

Altres carreteres que permeten gaudir de la unitat contemplant el paisatge rural són la BP-4313, de Súria a Balsareny, que s'enfila a través de pinedes per passar per petits altiplans conreats de cereals i la B-423, de Súria a Castelladral i Serrateix. Aquesta via ofereix belles escenes d'ermites coronant turons, com Sant Salvador de Quer, i de

masies aïllades al llarg de la ruta. Les vistes esdevenen panoràmiques ja que la carretera circula per la carena i permet contemplar els bonics i petits nuclis de Castelladral i Serrateix.

Tres senders de gran recorregut passen per la unitat. A l'est, el GR-4, de Santa Maria de Cornet a Sant Sadurní, per una zona planera que permet gaudir de la vista dels boscos de pins, camps de conreu, els serrats suaus i les fondalades. Des de Sant Sadurní l'itinerari es bifurca: per Serraïma a Sallent seguint la carena de la serra i pels camps fins arribar just per sobre de la població i el riu; i per Sant Martí i Fucimanya travessant serres i densos boscos com l'Alzinar de Sant Martí. El GR-3 té un curt recorregut per l'extrem nord-est de la unitat, una part

del tram de Saló a Cardona i Clariana de Cardener. Aquest sector mostra bàsicament la ciutat de Cardona i els camps de conreu vora el Cardener. El GR-179 o sender dels maquis creua la unitat des de Santpedor, passant per Castellnou de Bages, el mirador de la Torre de Castellnou, el de Castelladral, des d'on també es pot seguir pel GR-176, i el de Montbordó. Un sender que permet recórrer la varietat geogràfica que ofereix la unitat és el PR-C 134, sender circular de Súria. És un camí agradable i variat que travessa un relleu accidentat, on s'observa el paisatge circumdant en zones elevades de les serres com Puig Alter, Portell del Llop i Puig de Sants. L'itinerari passa per cases aïllades com el Cortés del Pi, Cal Jover i les Cases del Samuntà, creua boscos en diferents estats de regeneració i passa per diverses

Figura 8.29 Vista des del mirador del castell de Cardona.

fonts com les del Ferro i la d'Antius. Un altre sender interessant perquè permet observar el patrimoni cultural al voltant de Sallent és el PR-C 133, que transcorre per les esglésies romàniques de Serra-sanç, Santa Susanna de l'Abellar, Santa Maria de Cornet, Sant Pere de Serraiïma, Sant Martí de Serraiïma, Sant Esteve del Castell i Sant Sadurní.

Els mirador més notable pel seu interès històric i artístic es troba al Castell de Cardona (574 m) (mirador 48, veure mapa 8.2), dalt d'un turó que domina la conca mitjana del Cardener, considerat prioritari, presenta panoràmiques als quatre vents que permeten copsar el paisatge de la zona nord-est de la unitat: en primer terme i als seus peus, la mateixa ciutat de Cardona i els camps de conreu prop del Cardener, amb el poblament dispers i la vall salina. No gaire més lluny, al nord, es troben les muntanyes d'altura similar que limiten amb el Berguedà i el Solsonès. L'altre mirador destacat com a prioritari de la unitat és el nou Castell de Balsareny (422 m) (51). Presenta bones vistes a l'oest cap a la població de Balsareny, al runam salí, l'antic castellot i les serralades elevades de la Conca i vers l'est, just per sobre del Llobregat, a les hortes que rega el riu i les suaus ondulacions de les serres cobertes de boscos.

Altres miradors interessants són: Castelladral (681 m) (49), amb vistes de 360° que van molt més enllà dels límits de la unitat, ja que permet observar la serralada Prelitoral amb Montserrat, la Mola, el Montseny i les muntanyes de l'Alt Berguedà com el Pedraforca. La Torre del Moro o de Castellnou (624 m) (50), aquest amb excel·lents vistes a llevant, dominant la vall del Llobregat i connectant amb el castell de Balsareny, i a ponent cap a les serres de Castelladral i Castelltallat, també es pot albirar des del Pirineu fins a Montserrat. Finalment, el mirador de Sant Salvador de Quer (515 m), en un turó sobre Súria, està poblat per pins que el priven d'algunes vistes. Tot i així permet contemplar Súria, els blancs runams salins i les serres properes com la del Serrat del Llop i Castelladral, i Montserrat a la llunyania.

AVALUACIÓ DEL PAISATGE

-Debilitats:

-L'arribada massiva de treballadors per l'explotació de la sal, durant la dècada de 1960 i 1970, va comportar un augment poblacional molt important. Aquests nousvinguts hagueren de ser allotjats de manera ràpida i, no sempre, prou encertada. Un exemple paradigmàtic d'aquest poc encert urbanístic es pot trobar en el barri de l'Estació, a Sallent, edificat sobre un substrat inestable i que finalment va ser enderrocat al 2013.

-La coberta vegetal de la unitat es troba, en termes generals, força degradada. Bona part de la superfície forestal es correspon a matollars de degradació, o bé comunitats de recuperació posteriors al pas d'incendis. La qualitat ambiental i paisatgística de la unitat es vincula, de manera significativa, a la correcta recuperació d'aquests espais degradats.

- Les masses forestals d'aquesta unitat són molt vulnerables als incendis, en ser incloses gairebé totes en zones d'alt o molt alt risc d'incendi forestal.

- Les infraestructures mineres tenen valor social i econòmic però també provoquen afectació visual.

- Els runams salins també tenen una afectació visual important.

- La rehabilitació de molts masos i casetes de camp es fa amb unes tipologies, volumetries o cromatismes totalment heterogenis. Aquest fet està provocant l'aparició d'impactes puntuals.

Figura 8.30 Treballs d'impermeabilització dels runams salins. Sallent.

-Amenaces:

-L'explotació i l'aprofitament de la sal és una constant de la unitat. Aquest recurs miner, tanmateix, comporta tot un seguit de riscos i amenaces que cal tenir ben presents; un bon exemple d'això són els abocaments de runams salins, les fuites de salmorres, el perill de salinització de sòls i aqüífers o la inestabilitat del substrat en sòls urbans, entre d'altres.

- L'explotació de la sal comporta la generació de nombrosos runams salins, d'indubtable petja en el funcionament i la percepció del paisatge. Aquesta realitat pot ser entesa en clau de repte, i afavorir l'aparició de mètodes enginyosos i alternatius per processar o emmagatzemar els runams salins de manera respectuosa amb el

medi i la societat. Un exemple d'aquest tarannà a seguir es pot trobar en el Runam Nou de Cardona, o bé en l'innovador projecte per cobrir el salí de Vilaforns (Balsareny), tot aïllant-lo de l'aigua de pluja i de les conseqüents pèrdues per escolament.

-L'existència d'edificacions i actuacions urbanístiques poc encertades o de mala qualitat comporta amenaces notables, tant per la salut de les persones que hi habiten, com per la qualitat de vida de la població de la unitat.

Figura 8.31 Vista parcial de la colònia minera o poblat de la Botjosa on pot apreciar-se cert nombre de vivendes tancades o abandonades.

- La unitat es troba immersa en un clima mediterrani de tendència continental modificat per l'alçada. La presència, puntual i esparsa, de punts d'aigua i zones humides resulta de gran interès i valua en àmbits de tendències àrides. Així, els cursos fluvials i les zones humides, com ara la Corbatera, prenen gran importància i, pel mateix motiu, una elevada fragilitat. Un bon exemple d'això es pot trobar a l'albereda del Pla de Reguant, creuada per una cinta transportadora de sal, que en diverses ocasions ha provocat pèrdues i abocaments a l'indret.

- L'abandonament d'algunes colònies industrials pot repercutir amb una pèrdua de patrimoni històric, arquitectònic i industrial elevat, que caldria preservar i dinamitzar de cara al futur.

-Fortaleses:

-La singularitat i riquesa del subsòl de la Conca Salina és un fet distintiu i definidor de la unitat; de fet és el tret que dona nom i caràcter a tota la unitat. L'interès d'aquesta realitat augmenta si es contempla

l'existència de grans anticlinals soterrats que, en indrets com Cardona, poden prendre forma de diapir i aflorar en superfície. La Muntanya de Sal de Cardona és un punt geològic de referència i màxim interès, no només a Catalunya sinó a tot Europa. La Muntanya de Sal és un punt molt fort de la unitat, tant en el que respecta a la identitat i el valor del paisatge intrínsec de la unitat, com allò que pertoca a la dinamització turística d'aquest paisatge.

Figura 8.32 La riera de Mujal, a Balsareny, gran part de l'any presenta la llera seca.

-La presència de zones humides, tant a les ribes del Cardener i el Llobregat, com a indrets aïllats, és de gran vàlua ambiental i paisatgística. Aquest és el cas, per exemple, de la Corbatera o de l'embassament d'Argençola que, a més, gaudeixen d'un fort recolzament i acceptació per part de la societat, tal com ho demostra el Pla Especial del Pla de Reguant per part de l'Ajuntament de Súria.

- A la unitat existeix un llegat patrimonial nombrós i de qualitat, amb bons exemples de l'època prehistòrica i medieval, com el castell de Cardona, fundat el 880 per Guifré el Pelós. A banda, i de manera especial, cal considerar tot el patrimoni industrial lligat a l'explotació de la sal, com ara pous d'extracció o cintes transportadores que, en el seu conjunt, són d'elevada singularitat en l'àmbit català. De fet, convé recordar que l'explotació de les sals de la Conca Salina és l'única explotació minera destacada en actiu a Catalunya, si s'exceptuen les pedreres i les àrees d'extracció d'àrids.

- Murs i construccions de pedra seca que constitueixen per si mateixos un exemple clar de construccions tradicionals per a

l'agricultura de gran interès.

Figura 8.33. Els antics traçats ferroviaris estan rebent una creixent atenció. Per una part ja existeix l'experiència de l'Ecorail a Súria, i per altre s'estudia la seva reobertura per a servei de passatgers. Tram del FGC a Sallent.

-Oportunitats:

- La Muntanya de Sal de Cardona té un gran potencial per a ser explotada amb finalitats turístiques, científiques. L'actual museïtzació del conjunt participa de manera activa en aquesta tasca, però encara queden molts camps per treballar, especialment en l'àmbit estatal i internacional.

- Els problemes d'habitabilitat generats per la mala localització de les àrees de creixement i deficient planificació d'algunes actuacions urbanístiques, obre la porta al foment de noves intervencions urbanes, ara sí, realitzades d'acord amb les necessitats socials i ambientals de cada municipi.

- La degradació de bona part de la coberta arbòria de la unitat, ja per males pràctiques ja per incendis forestals, obre la porta a la realització d'estudis de regeneració i evolució silvícola. De la mateixa manera, aquest procés facilita l'aparició d'un mantell forestal format per espècies autòctones pròpies de la contrada que, oportunament, poden ser gestionades de manera curosa per tal d'incrementar-ne la vàlua.

- Els paisatges tranquils, del sector nord, fora dels eixos dels rius Cardener i Llobregat, amb abundants elements estètics de gran valor fins ara poc coneguts.

- Existència de nombrosos miradors paisatgístics (castell de Cardona, Castelladral, castell de Balsareny, etc.) alguns associats a la xarxa de senders. Aquesta és una bona fórmula per donar a conèixer el caràcter de la Conca Salina a la població en general, a través d'eines d'interpretació i comprensió de les panoràmiques.

Figura 8.34 La indústria extractiva ha representat una de les activitats més importants de la Conca Salina. Mines a Sallent.

Objectius de qualitat paisatgística i proposta de mesures i accions

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) i la proposta de mesures (criteris) i accions que s'exposen a continuació són específics d'aquesta unitat de paisatge. Igualment, també són d'aplicació els definits per a tot l'àmbit territorial de les Comarques Centrals continguts en els capítols 11 i 12 de la present memòria (volum 1). Els poders públics i privats, així com els agents socials i la societat en general, han de vetllar pel compliment d'aquests objectius de qualitat paisatgística. El llistat de mesures (criteris) i accions són una proposta per assolir els OQP.

Objectius de qualitat paisatgística

- 8.1 Un paisatge amb replans i turons amb nuclis compactes resseguint els rius Cardener i Llobregat que mantingui a cada lloc la diversitat d'elements que el caracteritzen i el doten d'identitat pròpia.
- 8.2 Un paisatge caracteritzat per l'explotació dels dipòsits salins de l'anomenada conca potàssica catalana, centrada principalment a Súria, Cardona, Balsareny i Sallent, a on destaquen patrimonis geològics com el diapi de la Muntanya de Sal de Cardona, els anticlinals de Migmón de Súria o el retroencavalcament de Tordell, ben inserit en el conjunt de la unitat.
- 8.3 Uns espais naturals lligats a la presència d'aigua com el Pla del Reguant o la Corbatera i uns paisatges fluvials del Cardener i del Llobregat revalorats com a identificadors del paisatge i força motriu de la indústria tèxtil en el seu moment i ara reforçats en el seu paper de connector paisatgístic i d'espai d'oci i gaudi social.
- 8.4 Un paisatge agroforestal on es potenciï la vegetació arbòria natural (alzines i roures) que torna a créixer als boscos cremats i transformats en matollars, per les seves característiques ecològiques inherents.
- 8.5 Un paisatge agrícola de secà d'estructura feudal que fa d'enllaç entre els cultius mediterranis i els de muntanya mitjana, ben integrat amb els espais circumdants.
- 8.6 Assegurar la distribució equilibrada de la població de la unitat amb uns nuclis de població localitzats vora els rius Cardener i Llobregat amb una densitat de població i oferta de serveis similars així com nombrosos masos i petits llogarrets distribuïts per tota la unitat.
- 8.7 Unes infraestructures lineals adaptades al relleu i que segueixen en general les valls dels rius així com vies ferroviàries adaptades al transport de la sal i algunes reconvertides que estiguin integrades en el paisatge i que millorin la interconnexió del territori sense comprometre la continuïtat i la permeabilitat ecològica i social.
- 8.8 Un ric patrimoni de la indústria tèxtil i de la mineria salina posat en valor i vinculat amb el paisatge on es troba.
- 8.9 Uns elements arquitectònics medievals de valor patrimonial destacable com els castells o ponts i un ric patrimoni rural com els nombrosos murs de pedra seca, cases de vinya o pous, ben conservats i integrats en el seu context.

- 8.10 Una xarxa d'itineraris i miradors que emfatitzin les panoràmiques més rellevants i permetin descobrir els racons menys coneguts, però no per això menys interessant paisatgísticament, i interactuar amb la diversitat i els matisos de la Conca Salina.

CRITERIS I ACCIONS

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a la protecció

- 8.1 Protegir la vegetació de ribera que encara existeix en alguns trams dels cursos fluvials, a més del Pla del Reguant a Súria.
- 8.2 Incloure la resclosa de la séquia de Manresa en el catàleg de zones humides de la Generalitat per la seva importància ecològica i social en ser un conegut punt de trobada.
- 8.3 Preservar la qualitat de les aigües de la xarxa hídrica de la unitat controlant especialment la salinitat.
- 8.4 Protegir la flora adaptada als sòls salins prop dels cursos d'aigua i de les explotacions salines.
- 8.5 Preservar certs trams ben representatius de murs de pedra seca prop de les poblacions i xarxes viàries, així com altres elements rurals característics de la zona com pous i cabanes de vinya.
- 8.6 Conservar estructures patrimonials significatives de la explotació minera i la indústria tèxtil de la zona.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a la gestió

- 8.7 Cal generar estratègies de gestió pel control de la masses forestals que s'estan recuperant dels incendis per afavorir la vegetació natural i pròpia de la zona com són els boscos d'alzines i roures que s'estan desenvolupant de nou.
- 8.8 Potenciar i mantenir els espais d'hortes propers als nuclis de població, sobretot a Súria, i que funcionen com a zones de transició entre els nuclis urbans i els espais agroforestals, així com potenciar el cultiu d'algunes hortalisses que hi creixin bé com les mongetes.
- 8.9 Vetllar pel manteniment de les terres de cultiu cercant nous models de producció que permetin el seu manteniment.
- 8.10 Potenciar el turisme rural ja existent posant en valor les característiques tan singulars d'aquesta unitat.
- 8.11 Estudiar i catalogar els murs de pedra seca, cabanyes de vinya, pous i altres elements lligats al patrimoni rural que resultin d'interès per a la seva conservació.
- 8.12 En els projectes d'edificacions, construccions o instal·lacions aïllades, tant noves com de millora o ampliació de les existents, com coberts i granges pel bestiar, s'haurien d'avaluar qüestions com la

localització i la visibilitat, la inserció en el lloc, l'ordenació del conjunt, la volumetria (façanes i cobertes) i acabats exteriors (materials i cromatisme) o la vegetació, entre d'altres.

8.13 Evitar les extensions urbanes que modifiquin figures, perfils i escenaris urbans o que no respectin la compacitat dels nuclis.

8.14 Mantenir desarborades les zones dels turons on s'enlairen castells (Balsareny, Cardona i Sallent), potenciant el seu paper com a miradors i fites.

8.15 Gestionar adequadament la xarxa viària tant de les carreteres que segueixen la xarxa hídrica (C-16 i C-55), com les nombroses vies secundàries i camins rurals que comuniquen les cases disperses per tot el territori de manera que afavoreixi la interconnexió del territori i el correcte funcionament dels corredors biològics existents.

8.16 Catalogar el patrimoni industrial i fomentar nous usos d'aquestes construccions moltes de les quals actualment estan en desús.

8.17 Gestionar adequadament les restes d'equipaments propis de les explotacions salines que actualment no estan en funcionament o han quedat obsoletes, de manera que no semblin abocadors incontrolats de ferralles.

8.18 Impulsar iniciatives que promoguin el coneixement de la indústria minera a la unitat i els seus efectes sobre els elements del territori, tot potenciant l'ús turístic o altres de les infraestructures d'antigues explotacions salines que es consideri oportú conservar i mantenir.

8.19 Promoure projectes encaminats a la reducció dels runams salins, la restauració dels valors naturals dels espais afectats i al replantejament de l'actual gestió dels residus. Aquests runams són els dos de Cardona (el nou, en explotació, i el vell, en dessús), els dos de Súria (Cabanasses, recobert de terra, i Fusteret o Súria) així com els que estan abandonats a Vilafruns (Balsareny), a la Botjosa (Sallent) i al Cogulló (Sallent).

8.20 Incloure i integrar la cultura de les explotacions salines dins la cultura tradicional medieval per tal de donar coherència al conjunt del territori de la Conca Salina.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a l'ordenació

8.21 Reordenar i integrar les entrades i sortides dels nuclis urbans que amb les noves variants dels principals eixos viaris s'han vist fortament modificats i que a vegades queden a una certa distància del propi nucli. Des de l'accés al nucli queda un espai, entre el rural i l'urbà que s'ha d'ordenar per integrar-lo convenientment i de manera que no desfiguri la morfologia tradicional de cada nucli en particular.

8.22 Els nuclis que presenten elements arquitectònics destacables com els castells, mostrant estructures i perfils característics han de contemplar en els POUM respectius que el desenvolupament urbà tant de rehabilitació com de nova obra respecti els perfils per evitar l'aparició d'elements volumètrics que els desfigurin.

8.23 Vetllar pel manteniment i millora de l'arquitectura de pedra seca, especialment prop dels nuclis urbans i xarxes viàries, així com pel seu inventari i inclusió dins dels catàlegs de bens a protegir dels POUM.

8.24 Fomentar mesures encaminades a posar en valor el patrimoni industrial i miner amb la finalitat de recuperar l'ús d'aquests escenaris.

8.25 Promoure una xarxa d'itineraris paisatgístics i de miradors accessibles a peu o amb vehicle, on la percepció i interacció amb el paisatge és més àmplia i suggeridora. Aquesta xarxa, que comprèn miradors i camins existents i d'altres a consolidar, hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de facilitar la percepció dels valors del paisatge i el coneixement del territori, tot i incloent-hi trams de l'antiga via Salària i altres elements propis d'aquesta unitat. Es tracta dels miradors del castell de Cardona, Castelladral, el castell de Balsareny, la torre de Castellnou i el Montbordó, dels itineraris motoritzats de la C-16, C-55 i B-423, i dels itineraris no motoritzats dels GR-3, GR-4, GR-179, GR-176, PR-C-134, PR-C-131, PR-C-136 i PR-C-133. Caldria tenir en compte la incorporació del conjunt d'itineraris al Pla territorial parcial de les Comarques Centrals, en futures revisions.

Mapa

Mapa

